

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-67>

УДК 347.279

АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПРИ ОПОДАТКУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ

ANALYTICAL FUNDAMENTALS OF THE IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF EQUITY PRESERVATION IN BUSINESS TAXATION

Полятикiна Лариса Iванiвна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1548-934X>

Poliatykina Larysa

Sumy National Agrarian University

Стаття присвячена вивченню теоретико-методичних та практичних основ концепції збереження власного капіталу підприємства, а також опрацюванню пропозицій щодо їх вдосконалення. Нами розглянуто теоретичні засади сутності і значення власного капіталу підприємства, визначено особливості обліку та оподаткування діяльності в сільському господарстві. Проведено дослідження стану і тенденції розвитку фермерського господарства. Досліджена організаційно-економічна характеристика господарства, проведено аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Досліджено фінансовий стан фермерського господарства, проведений аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Розглянуто особливості введення обліку власного капіталу фермерського господарства. Обґрунтовано заходи щодо покращення фінансового стану, розвитку фермерського господарства, розширення конкурентоспроможності на ринку. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення обліку і оподаткування фермерських господарств. Досліджено інноваційні підходи до обліку власного капіталу.

Ключові слова: власний капітал, облік, оподаткування, фермерське господарство, аграрні підприємства, аналіз, ризику, концепції.

The article is devoted to the study of the theoretical, methodological and practical foundations of the concept of preserving the company's own capital, as well as to the development of proposals for their improvement. We have considered the theoretical principles of the essence and value of the company's own capital, determined the peculiarities of accounting and taxation of activities in agriculture. A study of the state and development trends of farming was conducted. The organizational and economic characteristics of the farm were studied, and the financial results of the enterprise were analyzed. The financial condition of the farm was studied, and the financial results of the enterprise were analyzed. The features of the introduction of accounting for the farm's own capital are considered. Measures to improve the financial situation, develop farming, and increase competitiveness in the market are substantiated. Proposals for improving the accounting and taxation of farms are substantiated. Innovative approaches to equity accounting were studied. The subject of the study is the theoretical and practical aspects of the organization and management of accounting and control of own capital, ways of improving the accounting and control process of own capital of the farm on the basis of progressive forms and methods of their implementation. The relevance of these issues for the present created the need for research and development of this issue. The company's own capital plays a special role in financial matters of business support. The study of the accounting, control and audit of the equity capital of farms allows us to conclude that the organizational and legal form of the enterprise is the determining factor in the accounting of equity capital, since different legal regulations of property relations and legislative requirements for the creation and movement of equity capital cause differences in accounting. Equity accounting provides not only information about operational activity, but also financial activity (changes in the composition of equity capital, as well as current and long-term liabilities of the enterprise), while combining almost all management functions - accounting, planning, coordination, control, analysis, decision-making.

Keywords: equity, accounting, taxation, farming, agrarian enterprises, analysis, risks, concepts.

Постановка проблеми. Особливе значення в фінансових питаннях забезпечення діяльності відіграє власний капітал підприємства. Дослідження питань обліку, оподаткування власного капіталу аграрних підприємств дозволяють зробити висновки, що визначальним фактором формування та збереження власного капіталу виступає організаційно-правова форма підприємства, оскільки різне правове регулювання майнових відносин та законодавчі вимоги до створення і руху власного капіталу зумовлюють відмінності в обліку та оподаткуванні.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти організації та реалізації концепції збереження власного капіталу, шляхи вдосконалення обліково-контрольного процесу власного капіталу аграрного підприємства на базі прогресивних форм і методів їх здійснення. Актуальність цих питань для сьогодення і створила потребу у дослідженні та опрацюванні даної проблематики [1, с. 147].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми обліку, оподаткування й аналізу формування та змін власного капіталу досліджуються в працях провідних вчених-економістів. Так, ця проблема зумовила активну роботу науковців України в напрямі методичних, теоретичних і практичних розробок, що дало можливість сформулювати базові положення обліку та оподаткування власного капіталу. Вагомий внесок у дослідження проблематики обліку та оподаткування власного капіталу зробили такі вітчизняні вчені, як: О. В. Акімова, О. Вівчар [1], Є. Іонін [2], Т. М. Королюк, Л. О. Кирильєва Т. А. Крашельницька [3], Ю. О. Ночорна, О. Чумак, О. Шийч [4] та інші.

Завдання реалізації концепції збереження власного капіталу аграрного підприємства полягає в наступному: підготовка даних щодо розміру власного капіталу та фінансових результатів для формування фінансової звітності підприємства, а також податкових декларацій; надання інформаційних матеріалів для порядку розподілу прибутку та проведення певних операцій з розрахунків акціонерами та засновниками з створення резервів власного капіталу.

Мета, за якою проводилися розробки з обраної теми – це вивчення організації обліку та оподаткування власного капіталу фермерського господарства, виявлення недоліків та розробка рекомендацій для покращення стану обліку та раціоналізації збереження

власного капіталу, а також вивчення можливості приведення обліку і оподаткування власного капіталу у відповідності до національних положень бухгалтерського обліку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Реалізація концепції збереження власного капіталу забезпечує не тільки інформацією про операційну діяльність, але й фінансову діяльність (зміни у складі власного капіталу, так і поточних, і довгострокових зобов'язань підприємства), при цьому об'єднуючи практично всі функції управління – облік, планування, координацію, контроль, аналіз, прийняття рішень [2, с. 52].

Тому, необхідність проведення обліку власного капіталу та здійснення його управління та аналіз обумовило вибір теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є реалізація концепції збереження теоретичних аспектів та розробка рекомендацій щодо вдосконалення організації і методики обліку власного капіталу, а також управління ним. А також обґрунтування інноваційних аспектів та розробка практичних пропозицій щодо підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств [3, с. 32].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема відображення прав власників у бухгалтерському обліку має історичний характер, оскільки як ніяка інша залежить від форм господарювання та організаційно-правових форм ведення бізнесу. У зв'язку з цим ця проблема знаходиться у постійному розвитку. Провідну роль в удосконаленні обліку прав власників (власного капіталу) відіграють теоретичні розробки, спрямовані на розкриття сутності та змісту категорії капіталу як у цілому, так і окремих його складових, в тому числі власного капіталу. Власний капітал відіграє головну роль при створенні та розвитку підприємства і є головною економічною базою всього процесу діяльності підприємства, бо наявність капіталу є умовою створення та розвитку бізнесу. Тому, необхідність проведення обліку та оподаткування власного капіталу та здійснення його управління та аналіз обумовило вибір дослідження [1, с. 150].

В процесі господарської діяльності аграрних підприємств для введення обліку, проведення оподаткування та формування інформації про фінансові результати діяльності використовується матеріали фінансової звітності. Розрахунок фінансових результатів за поточний період проводиться за допомогою порівняння всіх доходів і всіх витрат діяль-

ності фермерського господарства, і в кінцевому результаті виявлення прибутку або збитків даного підприємства. В основу досліджень покладено матеріали бухгалтерської звітності, в якій показані основні показники фінансових результатів фермерського господарства.

В таблиці 1 представлено Склад та структуру власного капіталу капіталу фермерського господарства «Рута-2013» Конотопського району Сумської області за 2020–2022 роки.

Фермерське господарство «Рута-2013» Конотопського району Сумської області – мікропідприємство. У 2020 та 2022 роках склали звітність малого підприємства. Активної фінансової діяльності в 2022 році фермерське підприємство не мало через нестійку роботу та фактичну відсутність діяльності через війну в Україні і через розміщення підприємства в безпосередній близькості до зони бойових дій, керівництво прийняло рішення про максимальне скорочення діяльності, щоб не наражати своїх працівників на небезпеку.

Дані таблиці підтверджують наявність в господарства лише додаткового капіталу та нерозподіленого прибутку (непокритого збитку). Додатковий капітал за досліджуваний період зменшився на 241,6 тис. грн. А от Нерозподілений прибуток збільшився в значенні на 1517,0 грн.

Як свідчать дані таблиці 1, склад та структура власного капіталу фермерського господарства включають додатковий капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Загальна вартість додаткового капіталу в 2020 році склала 7881,0 тис. грн, відповідно є 88,73% від загальної вартості власного капіталу. Іншу частину нерозподілений прибуток (непокриті збитки) господарство мало в 2020 році в сумі 1000, 7 тис. грн, що

склало 11,27% від загальної вартості власного капіталу. В результаті господарської діяльності в 2022 році власний капітал склав 10157,1 тис. грн, що змінило динаміку питомої ваги на користь нерозподіленого прибутку (непокритого збитку). Додатковий капітал в 2022 році зменшився на 241,6 тис. грн по відношенню до 2020 року і склав 7639, 4 тис. грн. Одночасно нерозподілений прибуток (непокритий збиток) в 2022 році становив 2517,7 тис. грн, що відповідно становило 24,79% від попереднього 2020 року, або показало зростання на суму 1517 тис. грн відповідно. Таким чином за період дослідження вартість власного капіталу зросла з 8881,7 тис. грн до 10157,1 тис. грн, або на 1275,4 тис. грн відповідно.

Бухгалтерський облік в представленому підприємстві ведеться за договором з бухгалтером, що здійснює облік господарської діяльності та співпрацює з іншими підрозділами. У фермерського господарства «Рута-2013» на бухгалтера покладені функції й економічного відділу. Бухгалтер Фермерського господарства «Рута-2013» займається плануванням діяльності, матеріальним забезпеченням, обліком, юридичними питаннями. Бухгалтер самостійно та повністю відповідає за грошові, договірні та інші документи, складає бухгалтерський баланс та інші необхідні документи.

В результаті проведених досліджень, було визначено, що домінанти оцінки мають давню історію. На сьогодні вони активно використовуються в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку GAAP і IAS. Дане питання повністю пов'язане з принципом собівартості при оцінці статей балансу. Переіначення ціни грошей у часі викривляє дані балансу, повстає закономірність коригуванні і формулюванні повсякденної ціни активів. З цією метою

Таблиця 1

**Склад та структура власного капіталу фермерського господарства «Рута-2013»
Конотопського району Сумської області**

Стаття	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відх. +, - 2022/2020, тис. грн.
	тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	Питома вага, %	
Додатковий капітал	7881,0	88,73	8800,7	82,00	7639,4	75,21	-241,6
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1000,7	11,27	1874,9	18,00	2517,7	24,79	+1517,0
Всього	8881,7	100,00	10735,6	100,00	10157,1	100,00	+1275,4

Джерело: розраховано автором за матеріалами господарства

періодично проводяться переоцінки майна фермерського господарства.

Інформація, необхідна користувачам фінансової звітності про розмір, стан і зміни в складі власного капіталу, є незамінним мірилом відносин відповідальності й захисту прав кредиторів та власників. Розкриття такої інформації потребує складання звіту про власний капітал, а також доцільно було б розробити та складати такі звіти як: «Звіт про нарахування дивідендів засновникам (учасникам) ТОВ» та «Звіт про зміни статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю».

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування ряду положень магістерської роботи для подальшого проведення наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку власного капіталу. Для практичного застосування результатів дослідження було розроблено пропози-

ції, спрямовані на удосконалення методики обліку, звітності з власного капіталу на підприємствах усіх форм власності на основі використання сучасних та передових методів дослідження.

Висновки. Країна поступово прилучається до процесу гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку як загалом, так і власного капіталу, тому облік останнього потребує постійного вдосконалення. Нами запропоновано створення служби внутрішнього контролю в аграрних підприємствах, що буде сприяти вдосконаленню аналітичності результатів діяльності та збереженню власного капіталу і, відповідно, його оподаткування. Наукова новизна проведеного дослідження полягає у визначенні і впровадженні шляхів удосконалення обліково-контрольного процесу збереження власного капіталу аграрного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вівчар О. Й., Саварин В. М. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Вип. 19.5. С. 146–150.
2. Іонін Є. Є. Аналітичне підґрунтя реалізації концепції збереження власного капіталу. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 43–53.
3. Крашельницька Т. А. Вплив політики управління капіталом на інструменти управлінського обліку. *Економіка: проблеми теорії і практики*. Дніпропетровськ, 2008. Вип. 245. С. 421–425.
4. Шийч О. І. Ефективне керування структурою капіталу – застава стійкого фінансового становища підприємства. *Бухгалтерський облік і аналіз*. Київ, 2020. С. 23–25.

REFERENCES:

1. Vivchar O. Y., Savaryn V. M. (2019) Vlasnyy kapital yak finansove dzherelo funktsionuvannya pidpryyemstva [Equity as a financial source of enterprise functioning]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy—Scientific bulletin of NLTU of Ukraine* Vol. 19.5. P. 146–150. (in Ukrainian)
2. Ionin E. E. (2015) Analitychne pidgruntya realizatsiyi kontseptsiyi zberezheniya vlasnoho kapitalu [Analytical basis for the implementation of the concept of equity preservation.] *Actual problems of the economy*. No. 1. P. 43–53. (in Ukrainian)
3. Krashelnytska T. A. (2008) Vplyv polityky upravlinnya kapitalom na instrumenty upravlins'koho obliku [The impact of capital management policy on management accounting tools]. *Economics: problems of theory and practice*. Vol. 245. P. 421–425. (in Ukrainian)
4. Shiych O. I. (2020) Efektyvne keruvannya strukturoyu kapitalu – zastava stiykoho finansovoho stanovishcha pidpryyemstva. [Effective management of the capital structure is the guarantee of a stable financial position of the enterprise]. *Accounting and analysis*. Kyiv. P. 23–25. (in Ukrainian)